

ראה תשפ"ו

גליון תרל"ג

תהלתו בקהל הסידים

דברי תורה, סיפורים ומשלים
מאת המנהל הרה"ח ר' יצחק אהרן קליין שליט"א

ראה אנוכי נתון

איתא בבעל הטורים כאן: ד"א ראה אנוכי פירוש ממני תראו וכן תעשו ע"כ. וצריך להבין דבריו אלו מה יראו ומה יעשו, ואין זה הדרך של הענין מכל האדם לומר דברים סתומים אלו לכלל ישראל,

ויש להבין עפ"י העובדא המובא בתפארת ישראל סוף משניות קידושין ובעוד מקומות, שבזמן שהיו ישראל במדבר היה מלך אחד ששמו על משה רבינו, איזה איש נפלא הוא, מלא במעלות טובות וחמודות, ושלח צייר אחד שילך לצייר את פני משה רבנו, וכאשר חזר הצייר עם התמונה, קרא המלך את אנשיו הבקאים בחכמת הפרצוף, שיאמרו לו עפ"י הציור מה הם רואים על פניו, וענו לו שהוא אדם מושחת מאוד ואין בו שום דבר טוב, והמלך בשמעו זאת נתרז מאוד ואמר, או שהחכמים אינם יודעים, או שהצייר לא עשה מלאכתו נאמנה, והחליט לשלוח צייר אחר, וחזר השני לאחר זמן עם אותו ציור ממש, ולא נרגע המלך עד שנסע בעצמו דרך ארוכה להגיע למשה רבנו ולראות מקרוב מה האמת, וכאשר הגיע ראה שבאמת הציורים נכונים, ושאל את משה רבנו בעצמו על אודות מה שאמרו הבקאים, וענה לו משה רבנו, הכל אמת, כי כאשר נולד היה בו כל המדות הרעות, אלא שעבד על עצמו לשפר את כל הליכותיו, ולפי"ז מובן מה שאמר משה כאן לכלל ישראל, שאל יאמר אדם שחסרונותיו באים לו מצד שנוכל בטבעו

הרע, אלא יתגבר ויעבוד על עצמו לשפר מדותיו, וע"ז אמר 'ממני יראו וכן יעשו'.

רק קדשיך אשר יהיו לך ונדרריך תשא ובאת

יש לדקדק למה הפסיק בין קדשיך לנדרריך במילים "אשר יהיו לך", היה לו לומר רק קדשיך ונדרריך אשר יהיו לך וכו'.

ויש לתרץ עפ"י מה שכתוב בקהלת 'טוב אשר לא תדור' שאין זה רצון הבורא שידור האדם נדרים סתם, אבל מצאנו שיעקב אבינו נדר כמו שכתוב 'וידור יעקב נדר לאמר' ואמרו חז"ל 'לאמר' לדורות הבאים שיהיו נודרים בעת צרה, ולפי"ז מובן הפסוק כאן, "רק קדשיך אשר יהיו לך" זה רצון שיהיה

לכל אחד ואחד, אבל "נדרריך" שיצטרך לנדר שח"ו יבוא עליו עת צרה, זה דבר שלא רצוי ולכן לא כתוב בזה 'אשר יהיו לך' ורק אם ח"ו יגיע עת צרה אז 'תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'".

(השר שלום מבעלזא זי"ע)

עשר תעשר את כל תבואת זרעך

מצאנו בחז"ל שדרשו מכפל הלשון שחייב אפילו מאה פעמים כגון "השב תשיבים", "הוכח תוכיח", "נתן תתן", "שלח תשלח", וא"כ איך ידרשו כאן 'עשר תעשר' אפילו מאה פעמים, הרי למדנו

שהמרבח במעשרות, מעשרותיו מקולקלים, וכן המבזבז אל יבזבז יותר מחומשו,

אלא יש לומר היות שדרשו חז"ל כאן מכפל הלשון 'עשר בשביל שתתעשר' שע"י המעשרות יקבל עשירות, וא"כ יצטרך שוב לתת מעשר ממה שנתעשר, וכן יצטרך תמיד לעשר ממה שנתעשר שוב, ואפילו 'מאה פעמים' מחדש, מבלי שיבזבז יותר מחומשו ומבלי שירבה במעשר על אותה תבואה.

(הגר"א מוילנא זי"ע)

ולא תקפזין את ידך וכו' כי פתוח תפתח את ידך לו איתא בספרי שיש ד' דרגות בנתינת צדקה. א) אביון – התאב תאב קודם לכל, ב) 'מאחד אחיך' – אחיך מאביך קודם לאחיך מאמך, ג) 'שעריך' – עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת, ד) 'בארח' – יושבי ארץ ישראל קודמים ליושבי חוץ לארץ, והנה כשפותח אדם את אצבעותיו רואה שאינם שוות, להורות לנו שיש מדרגות שונות במתן צדקה, אבל אם אדם סוגר את ידו אין ניכר ההבדל בגודל האצבעות,

וזה הרמז בפסוק, "ולא תקפזין את ידך" אל תסגור את היד ואל תחשוב שכל המטרות שוות, ואין צריך להקדים אחד לשני, אלא "פתוח תפתח" ותראה כי גודל האצבעות חלוקות כל הארבע, ולכן דע כי יש ד' מדרגות למי יש זכות קדימה בנתינת צדקה.

(כ"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע)

דבר חכמה

פתוח תפתח את ידך לאחיך וכו'

טעמי הנגינה על "תפתח את ידך" הם 'קדמוא ואזולא' דהיינו יקדים וילך, לרמז שכאשר אדם רואה עני המקבץ צדקה, לא ימתין עד שיגיע העני לבקש ממנו ויפשוט אליו את ידו לנדבה, אלא יפשוט הנותן את ידו לתת לתוך יד העני וא"כ יפשוט העני את ידו לקבלם,

וכאשר ידוע שאחד מהמתנגדים לחסידות, שאל את רבי מאיר מפרמישלאן על מה שאמרו חז"ל מי שעסקו עם הנשים (שמוכר תכשיטין וכדומה לנשים), אל יתייחד עמהם, והקשה לו מדוע דווקא נקטו חז"ל מי שעסקו עם הנשים הרי כל אחד צריך להיזהר מאיסור יחוד ולא רק מי שעסקו עם הנשים, ותרץ לו רבי מאיר זי"ע שהפירוש הוא לא כפשוטו, רק עפ"י מש"כ האר"י ז"ל שבכל מצוה ומצוה צריך לראות לכיון יחוד שם הוי"ה ב"ה, והנה העני הפושט ידו, ורועה וזה כמין האות וא"ו פותח את ה' אצבעותיו לקבל המומן זה כנגד האות ה"א משה הוי"ה, והמטבע הקטנה היא האות יו"ד, וה' אצבעות הנותן כנגד ה"א ראשונה שבשם, ועי"ז נשלם שמו ית'.

ולא תקפזין את ידך כי פתוח תפתח

יש לפרש הפסוק עפ"י המדרש בקהלת (ה-יד) אמר רבי מאיר בשעה שאדם נולד ידיו קמוצות [סגורות] לרמז שחושב לתפוס את כל העולם, אך בשעה שנפטר מן העולם ידיו פתוחות, לומר לא לקחת כלום מהעולם הזה,

וזה מרמז הפסוק "לא תקפזין את ידך" אל תסגור את ידך מלינת צדקה בכדי לשמור לעצמך את כספך, כי הרי יגיע זמן ש"פתוח תפתח את ידך", בשעה שאדם מסתלק מן העולם ואז ידיו פתוחות, כי אז אין מלווין

לו לאדם לא כסף ולא זהב, אלא מצוות ומעשים טובים.

(ס' יד יוסף לרב יוסף הצרפתי)

היום ברכה וקללה

יש לדייק, שהיה צריך לכתוב ברכה או קללה. ונראה לרמז עפ"י המשנה במס' פאה, שיש מצוות שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והשכר על הקרן יהיה לעולם הבא. וזה מרמז הכתוב נותן לפניכם היום ברכה זה הפירות, וקללה ר"ת ויהקין קיימת לו לעולם ה'בא. (נפלאות חדשות)

את הברכה אשר תשמעו וכו'

והקללה אם לא תשמעו וסרתם וכו'

יש להבין, מדוע בברכה די אם תשמעו, ובקללה לא כתיב אם לא תשמע לבד, אלא וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם. ונראה עפ"י הגמרא במס' קידושין לט, מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, אבל מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ולכן בברכה כתיב אשר תשמעו עשומע ומשתוקק לקיים המצוה ואפילו אם לא הצליח להוציא מחשבתו לפועל הרי אמרו חז"ל חשב לעשות מצוה ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, אבל בקללה שעל השמיעה והמחשבה לבד אין מענישים ורק על וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם.

(באר מים חיים)

לא תעשון כן לה' א' כי אם אל המקום אשר יבחר ה'

כתב רש"י הק, אזהרה למוחק את ה'. וצריך להבין מה הקשר להמשך כי אם אל המקום אשר יבחר ה'.

ונראה דאיתא במס' סוכה נג, בשעה שחפר דוד את השיטין למזבח צף התהום למעלה וכמעט שנשטף כל העולם, וכתב דוד שם הקדוש על חרס וחרקו לתהום וירד למקומו למטה, ועשה אחיתופל ק"ו מסוטה שגם שם כדי לעשות שלו בין איש לאשתו אמרה תורה ימחה שם הקדוש על המים המאוררים א"כ לעשות שלו בכל העולם על אחת כמה וכמה שמונת. וזה הקשר, לא תעשון כן לה' - למחוק שם ה', כי אם כאשר יבנו יסוד למזבח של ביהמ"ק הותר לגרום למחיקת ה' ע"י החרס שכתוב עליו שם ה' נמחק ע"י התהום.

(יעלת חן)

רק בכל אות נפשך תזבח

ואכלת בשר בכרכת ה' א' אשר נתן לך התורה רמזה לנו שלא תהיה תכלית אכילתך למלאות תאוות הגשמיות אלא בכונה טהורה שע"י כן תוכל לעבוד את ה' ביתר שאת ויותר עז, וכלשון הרמב"ם הלכות דעות פ"ג: ישים על לבו שיהיה גופו שלם וחזק כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה' וכו', ואפילו בשעה שהוא ישן יחשוב שיהי בריא לעבודת ה' כמ"ש בכל דרכיך דעה. וזה הדיוק בכל אות נפשך - הרוחנית, ולא לשם תאוה הבהמית, ואז תזכה לברכת ה' אשר נתן לך.

(תורת מהרי"ץ)

ועשית חג שבועות מסת נדבת ידך אשר תתן

הנה, בשאר הימים טובים לא מוזכר 'ועשית חג לה' מסת נדבת ידך'. ונראה לפרש, דהנה חג שבועות הוא חג 'מתן תורה', ובשלמה הלומד תורה לשמה יש לו שמחה, אבל מי שאינו לומד לשמה איזה שמחה יש לו ביום חג שבועות מתן תורה. אולם אם הוא מחזק ידי ת"ח ג"כ צריך לשמוח, כמ"ש: 'עץ חיים הוא למחזיקים בה', וא"כ יש לו גם חלק בתורה שלומדים ת"ח שאותם הוא מחזק, ולזה אמר הכתוב: 'מסת נדבת ידך אשר תתן, שישמח במה בזה שהת"ח נהנה ממנו ממילא יש לו ג"כ חלק בתורה.

(דברי אברהם)

את הברכה אשר תשמעון

הברכה תקבלו בשכר שמירת המצוות, והקללה על העבירות של לא תעשה. יש לפרש, 'אשר תשמעון' - זה השכר עצמו, התענוג שיש בעשיית המצוות. אולם הגמרא בע"ז (ה): אין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנים, לכן אמר נותן לפניהם 'היום', דוקא עכשיו שמלאו מ' שנה יכולים להשיג שהברכה הגדולה ביותר שיש לנו זכות לקיים מצות השי"ת בלא סיבות שימנעו אתכם כגון חולי וכדו'.

(ראשי בשמים)

אבד תאבדון את כל המקומות

ההסבר הוא שבמקום שהיה ע"ז צריך לאבד המקום ולא נשאר שם שום רושם ע"ז, משא"כ במקומות הקדושים גם אחר החריב קדושים הם. וזהו 'אבד תאבדון' ולא יישאר שום רושם, אבל לא תעשון כן לה' א", כי שם יישאר רושם הקדושה גם אח"כ, ולכן צריך לכון בכל התפילות נגד י-ם וביהמ"ק כי שם מתקבצים כל התפילות.

(מאור ושמש)

כל צפור טהורה תאכלו

מדוע הזכיר 'צפור' ולא אמר בכללות כל 'עוף' תאכלו. וי"ל, עפ"י מש"כ הרב מלובלין ז"ע עה"כ (תהלים ט"ז) 'יראת ה' טהורה עומדת לעד'. כי האיש החפץ להכנס לעבודת השי"ת ולהיות יר"ש באמת, צריך להזהר במבילה במקוה, וכמו שכתב הרמב"ם על עצמו שלא ביטל אותה מימיו אפילו שעה אחת וביותר קודם התפילה, ופירש: 'יראת ה' טהורה', אם היראת ה' היא בטהרה יש לה קיום ועומדת לעד, וידוע ש'צפור' מרמז על 'תפלה' שהם מפטטים ומדברים, ואם התפילה יהיה בטהרה כמ"ש כל צפור 'טהורה' או 'תאכלו' - תוכלו להמשיך על ידה השפעות טובות, וכמ"ש (ישעיה לא ה) 'צפרים עפות כן יגן ה' צבקות', כי תפילה היא בחינת נקבה. ואח"כ כתב 'כל עוף טהור תאכלו', ואיתא בברכות ה', 'אין עוף אלא תורה', היינו שגם לימוד התורה צריך להיות בטהרה מקוה, ואמר 'טהור', כי התורה היא בחינת זכר וכמ"ש ב'מאור עינים' בליקוטים, שתורה ותפילה נקראים דבר ונקבא כי התפילה מקבלת דרגתה מהתורה ותפילה בלא תורה אין תפילתו שלמה.

ולא ירע לבבך בתתו לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' א' מה הכוונה בגלל 'הדבר' הזה, איזה דבר. ויש לפרש, נקבה. ואח"כ כתב 'כל עוף טהור תאכלו', ואיתא בברכות ה', 'אין עוף אלא תורה', היינו שגם לימוד התורה צריך להיות בטהרה מקוה, ואמר 'טהור', כי התורה היא בחינת זכר וכמ"ש ב'מאור עינים' בליקוטים, שתורה ותפילה נקראים דבר ונקבא כי התפילה מקבלת דרגתה מהתורה ותפילה בלא תורה אין תפילתו שלמה.

אין בודקין למזונות

שקט של 'שמונה עשרה' השתור בבית הכנסת. יהודים עובדי ה' עמדו ושפכו צקון לחשם בהמיה והשתפכות. רובם לא הרגישו בדלת בית הכנסת שנפתחה, בילד שנכנס פנימה הניח חבילה עטופה על השולחן הסמוך לכניסה, ומיהר החוצה שלא להפריע.

כמה רגעים חלפו ושוב נפתחה הדלת, שני ילדים צעדו פנימה בצעד שובבי והניחו על השולחן עוד חבילה מתוכה הפציעה כיכר לחם ריחנית. לא הגיע ה'חן' לסוף תפילת ערבית עד שכל השולחן התמלא בערמה של כיכרות לחם עטופות.

בימינו נשמע הדבר כתופעה יוצאת דופן, אך עבור תושבי העיירה צאנז, בימיו של הרבי הקדוש בעל ה'דברי חיים' ז"ע, זו הייתה שגרה יומיומית.

ה'יושבים' היו חלק בלתי נפרד מבית מדרשו של ה'דברי חיים'. יהודים בני עלייה, עובדי ה', שהניחו לכמה שבועות, או אפילו חודשים, את המולת החיים הגשמית והגיעו להסתופף כאן, בצל כנפיו של ה'דברי חיים', להתאבק בעפר רגליו של צדיק הדור.

הרבי ה'דברי חיים', שנודע כבעל צדקה מופלא, שם את עינו לטובה על ה'יושבים'. מדי ערב לאחר תפילת ערבית היה עומד ומחלק מטבעות ל'יושבי בית המדרש', כדי שירכשו לעצמם ארוחת ערב משיבועה, לאחר יום שלם של לימוד ותפילה.

ובני העיירה צאנז למדו מהליכותיו של רבם, גם הם השתוקקו לקחת חלק בהחזקתם של יהודים אלו. מדי ערב היו נשים צדקניות משגרות לבית המדרש כיכרות לחם עבור ה'יושבים' חנים אין כסף. וכך, מדי ערב לאחר ערבית, היו ה'יושבים' סועדים את ליבם בלחם ולפתן שרכשו במטבעות, ארוחה שכולה היטענות בכוחות לעוד יום של עבודת ה'.

תפילת מעריב הייתה בעיצומה, באותו ערב בו התרחש סיפורנו, כשלפתע נכנס לבית המדרש טיפוס מגושם, גדל גוף. עיניו התרוצצו לכל עבר כמחפשות דבר מה ועד מהרה התברר מה בדיוק הוא מחפש. נחיריו קלטו את ריח הלחם ורגליו צעדו מאלהיה לעברו.

הוא הסתער על 'שולחן הלחמים' במרץ, נטל כיכר אחת וחיסל אותה בן רגעים, משל הייתה איזו 'בילקע' קטנטונת, לחמנית ביס.

בתחילה לא ההין איש לומר לו מילה, יהודי רעב, וכי ניתן לעצור בעדו? העניינים החלו להסתבך כשהאיש כילה כיכר אחת ומיהר כאחוז בולמוס אל השנייה, סיים את השנייה ועבר אל השלישית, כאן כבר החלו נשמעים קולות מחאה מהוסים מקצוות בית הכנסת בו הסתיימה תפילת ערבית.

סוף כל סוף הכיכרות מיועדים ל'יושבים'...

אותה שעה עמד הרבי ה'דברי חיים' והעניק כדרכו מטבעות ל'יושבים' כשלפתע נחו עיניו על האיש המכלה את מזונו של היושבים, 'בחור, גש הנה' קרא לו הצדיק בחריפות.

האיש לא סירב, קם ממקומו וצעד לעבר הרבי כשפיו מלא

עפ"י מש"כ באורה"ח הק' פר' משפטים, 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך, כי בשעה שהעשיר נותן צדקה לעני אין לו להתנאות ולדמות שעי' שנתן לו המעות יהי לו מה לאכול, כי אין הדבר כן, כי אין העשיר נותן את שלו כלל, רק ממון זה - הוא חלקו של העני שהיה ה' פקדון ביד העשיר כדי שיתנו לעני זה. ועשה כן הקב"ה מפני שעני זה אין לו זכות שתגיע אליו פרנסתו ישר מהשי"ת על כן גזרה חכמתו יתברך שיה' ממנו מונח אצל אדם אחר בתורת פקדון עד

עיסה לעושה.

"היודע אתה שכירות אלו מיועדות ליושבי בית המדרש" פנה אליו הצדיק בנימה של תוכחה, "היודים היושבים ולומדים מבוקר עד ערב. אין זה ראוי לאכול את מזונם, ועוד ברעבתנות שכזו, ומה גם שאתה אדם צעיר, כוחך במותניך, צא השוקה, מצא לך עבודה כלשהי וקנה לך את מזונך מכספך, וכי למה לך לאכול 'נהמא דכיסופא'".

האיש המגושם שנראה עד לרגע כאטום וחסר רגש, הפך פתאום לשבר כלי, נראה כילד קטן אומלל.

סילוני דמעות פרצו מעיניו. "מה רוצים ממני, למה נטפלים אליי תמיד, ה'יושבים האלו' יושבים ואוכלים בבית המדרש כבר שנים רבות, כל יום, כל יום, ואיש לא אומר להם מילה אחת, ואני, פעם ראשונה בחיים שאני נכנס לאכול כאן משהו, ומיד 'מתלבשים' עליי ומציקים לי, לא נותנים לי לאכול..."

ופתאום נשא האיש את רגליו ופרץ בריצה מהירה החוצה, הרחק מבית המדרש.

דבריו של היהודי המסכן כאבו מאוד לבעל ה'דברי חיים'. "לכו, חפשו מיד את האיש והחזירו אותו לכאן" פקד הצדיק על מקורביו. תוך שניות ספורות יצאה חבורת חסידים אל הרחוב דלקה בעקבות האיש שהספיק להתרחש מרחק רב, איתרה אותו באחת הסמטאות והשיבה אותו בכבוד לבית המדרש.

מיד בהיכנסו ניגש אליו ה'דברי חיים' וקיבל את פניו בשמחה, הושיב אותו לצדו בראש השולחן והחל לפייס אותו ולהשיב את רוחו, אך האיש לא מיהר לסלוח ולהתירצות. לא נחה דעתו של הרבי עד ששלף מכיסו שלושים מטבעות, סכום עצום שיכול היה לספק את צרכיהן של כמה עשרות משפחות במשך כמה ימים, ותחב אותן בידו של האיש.

הסכום הבלתי צפוי פייס את האיש לגמרי, הוא דחף את המטבעות לכיסו ויצא מבית הכנסת ברכוש גדול.

"אבא" טען אז בנו של ה'דברי חיים', ה"ה הרבי הקדוש ר' ברוך מגורליץ ז"ע לאחר שיצא האיש מבית המדרש, "וכי למה נתתם לו שלושים מטבעות? הרי גם אם הייתם נותנים לו מטבע אחד שניים הוא היה מתפייס וסולח לכם, יכולים הייתם לחלק את השאר למשפחות של תלמידי חכמים עניים, האין זה עדיף?"...

בעל ה'דברי חיים' ז"ע נעץ את עיניו הטהורות בבנו, "אכן, שאלה טובה שאלת, אשיב לך בסיפור".

בימי חורפו, כאברך צעיר, סבל הרבי ר' זושא מאניפולי ז"ע מעניות מבהילה. ביתו - בקתו ריק היה מכול, אף פרוטה אחת לא הייתה בכיסו, מה שלא מנע ממנו לעבוד את ה' במסירות נפש, להתפלל ולעסוק בתורה ברעב ובמחסור נורא.

לא הרחק מביתו של הרבי ר' זושא התנוסס 'מלון אורחים', פונדק בבעלותו של יהודי ושמו ר' חנא.

הייתה זו אשתו של הפונדקאי, אישה צדקת וכשרה, שברגישות רבה קלטה את העוני השורר בביתו של הרבי ר' זושא ומאז, מדי שבוע, מדי יום חמישי הייתה מוסרת

מהנותן שיסכים לוותר על רצונו להישאר בצנעה כדי שילמדו אחרים ממנו. וזה נקרא 'חסידי' המתחסד עם קונו, וכן מסכים לוותר על השכר של הנותן בצנעה. וזה נרמז כאן בפסוק 'נתן נתן' אתה 'נותן' ועי"ז גורם שיתן' - שאחרים יתנו, 'זלא ירע לבבך' - שלא יחשוש שמא יזיק הפרסום וימנע ממנו טובות רבות המובטחות לנותני צדקה בסתר. 'כי בגלל הדבר הזה' - שאתה מוותר על עילום שמך, 'יברך ה'א בכל משלח ידך' - וישלח ברכה באסמך ובאוצרותיך. (מחשבת הלוי)

שיגיע הזמן לתת לו. ולפ"ז באור הכתוב כאן 'לא ירע לבבך' - שאתה נותן לו מכספך שעבדת עליו, רק 'בגלל הדבר הזה' שתתן הפקדון, דהיינו כספו של העני שהיה בידך עד עכשיו - בברך ה' א'.

(אמרות טהורות)

נותן תתן לו וכו' כי בגלל הדבר הזה יברך ה' א'.

המושנה באבות, ארבע מדות בנותני צדקה וכו', יתן ויתנו אחרים חסיד. יש להבין איזה חסידות שייך באחד שנותן ורוצה שיתנו אחרים, איזה לפנים משורת הדין שייך כאן. ונראה לומר, שלפעמים יש

איש כמתנת ידו כברכת ה' א' אשר נתן לך

יש לפרש הכוונה, כי למשל כשראובן נתן לשמעון מתנה הרי לא יאמר תודה ליד' של ראובן שממנו קיבל, אלא לראובן עצמו, כי לא היד היא הנותנת אלא ראובן. כמו כן צריך לדעת שלא ראובן הוא הנותן אלא הבורא כל עולמים. וזה הכוונה, 'איש כמתנת ידו' - כמו שלא היד היא הנותנת כי אם האיש, כמו כן צריך לדעת כי לא האיש הוא הנותן, אלא כברכת ה' א' - הוא - אשר נתן לך.

(רבי יוסף אלימלך כהנא הי"ד)

אויף שבת

ביתו סכום כסף להכניס בו את השבת ולהתקיים לך ימות השבוע.

זה פלא, מאז החלה האשה לתמוך במשפחת ר' זושא דרך פתאום כוכב ההצלחה בפונדק, מספר חיים רשם זינוק מטאורי, ההכנסות החלו לתפוח ה מבורכת, כשעל פניו לא הייתה סיבה טבעית זים גדולים שכאלו.

לה עוד סבור היה הבעל, ר' חנא, שמדובר במשהו חולף אך משורר כמה חודשים וגלגל ההצלחה אותם מעלה מעלה, פנה לזוגתו ושיתף אותה עה הברכה העוברת על הפונדק. הוא ידע גם יע בדיוק על התאריך, בפנקס ההוצאות וההכנסות, זלה ההצלחה לדפוק בדלתם.

קרה משהו בתאריך הזה שיכול להסביר זאת?

אחרי ששה הרהרה קלות ומיד נזכרה. בוודאי, בתאריך הזה התחלתי לתמוך בשכן שלנו, שא, נראה שבזכות המצוה הזו מאירה לנו ההצלחה '.

ר' חנא לא היה בטלן, "אם הרווחנו כל כך רק בזכות ה שבועית, למה שלא נעשה יותר מזה". עוד באותו תדפק בדלת ביתו של הרבי ר' זושא כשבפיו הצעה קת לכת. "אתם מוזמנים לעבור להתגורר בפונדק אנו, נקצה לכם חדר רחב ידיים בפונדק, תקבלו את רחותיכם וצרכיכם מהפונדק, ותוכלו לעסוק בעבודת א הפרעה"...

ר' זושא שקל את ההצעה ולבסוף השיב בחיוב. בני חתו שידעו עוני ורעב עברו לחדר חם ונעים במלון חים, קיבלו ארוחות חמות ומשביעות, והרבי ר' זושא היה לעבוד את בוראו כאוות נפשו, ללא כל טרדות.

ובה לא איחרה לבוא... ורווחו של ר' חנא הפונדקאי לשמים, שיירות של אורחים פקדו את מלונו. פריצים, א, איל הון, כולם משום 'גילו מחדש' את הפונדק של א. הם התארחו, אכלו ושתו, והותירו אחריהם פדיונות של אלפי רובלים.

תור לו לר' חנא אלא להרחיב את הפונדק, לשפץ, יף עוד קומה, לבנות עוד חדר אוכל רחב ידיים, כדי ד בביקושים הגבוהים.

קעה הכלכלית' הוכיחה את עצמה מיום ליום. כל ים היו מרוצים, חוץ מגורם אחד ידוע.

ל דבר, היצר הרע, כידוע אינו מסוגל לראות יהודי ה לקיים 'גמילות חסד' מהודרת שכו. עמד אותו זקן וכסיל' לפני הרבובש"ע וקיבל רשות לנסות את א. התחפש לו כאחד הצדיקים המפורסמים, לבש טף בשיאין צחורים, אבנט רחב, מקל כסף, והגיע ארח בפונדקו של ר' חנא.

נא, יהודי בעל נפש, קיבל את הצדיק האלמוני בכבוד העניק לו את המיטב שבחדריו, בעודו מוביל את ו אל החדר הגיעו לאוזניהם קולות תפילה סוערים, תפכות נפש. "מי זה צועק שם?" נענה הצדיק' לבוש

וכי ירחק ממך הדרך...

כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום

לכאורה זה כפל לשון, ירחק ממך הדרך - ירחק ממך המקום. יש לפרש, כי בעבודת ה' - כי קרוב אליך הדבר מאד. ומי שמרגיש שעבודת ה' היא אצלו יגיעה כבידה, סימן שהוא רחוק מה', כי אם היה קרוב לה' באהבה רבה לא היה מרגיש בכך שום טורח ועמל. וזה נרמז כאן, וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו, שיהיה עליך הדבר לעול ולמשא, זה ראייה שרחוק אתה מהמקום - מזה שנקרא מקום

- כמ"ש: 'ברוך המקום ברוך הוא', ובוה פירשו הפסוק בישעי' (מ"ג כב), ולא אותי קראת יעקב כי יגיעת בי ישראל. שאדם מרגיש יגיעה רבה בעבודת ה' זה סימן שלא אותי קראת, שעבודת ה' שלך אינו בשלימות לשם שמים, כי אם היה כראוי לא היית מרגיש יגיעה ועבודה קשה.

(אלשיך הק')

השמר לך פן יהי דבר עם לבבך ורעה עיניך וכו' והי

בך הטא

כתב רש"י הק, אפילו אם לא יקרא העני אל ה' גם

הלבנים בנימה מזלזלת.

"זהו איש עני, יקר רוח והגון מאד, שהקציני לו את אחד החדרים במלוני, הוא מתגורר כאן עם כל משפחתו ועובד את בוראו".

"איך קוראים לו?" בירר האורח הצדיק'.

"קוראים לו ר' זושא".

"ר' זושא?" עיווה האורח הזקן את פניו, "לא שמעתי מעולם על צדיק שקוראים לו כך, אני במקומך לא הייתי מבזבז את כספי כדי לתמוך ב'סתם איזה אברך עני' לא מוכר, שרק מתפלל כל היום, אם אתה רוצה לקיים מצות צדקה בהידור פזר את כספך להחזקת תלמידי חכמים זקנים וחשובים".

דבריו של האורח נכנסו כארס של עכנאי לליבו של הפונדקאי. כבר למחרת הודיע לרבי זושא כי "העסקה בינינו מבוטלת, מהיום והלאה אני רוצה לתמוך ולפרנס דווקא תלמידי חכמים מובהקים, לך תחפש לך ולמשפחתך בית אחר לגור בו".

הרבי ר' זושא הודה לפונדקאי על התקופה האחרונה, ארז את כל חפציו ויצא מהפונדק עם בני משפחתו, בחזרה לחיי העוני והדלות. כמוכן שמאותו יום ואילך ירדה קרנו של הפונדקאי, ההצלחה המסחררת חלפה כלא הייתה, הפונדק חזר לממדיו הישנים, אבל זה לא הסתיים בזה.

לא עברו ימים רבים ור' חנא הפסיד את כל כספו ויצא נקי מנכסיו.

חלפו שנים, הרבי ר' זושא מאניפולי התפרסם בעולם היהודי כולו כצדיק נשגב ופועל ישועות.

באחד הימים הגיע אליו ר' חנא הפונדקאי לשעבר, הזכיר לרבי בבושת פנים מיהו, תינה את מצבו הקשה הנוכחי, אך הוסיף בגילוי לב: "רבי, ידוע אני כי מאז שילחתי אתכם מהפונדק, כאן החלה נפילתי, זו הייתה האבן הראשונה שהובילה לקריסתי".

"אבל רבי אינני מבין מדוע? הרי המשכתי לעשות צדקה, תמכתי בתלמידי חכמים מפורסמים, אז למה ניטלה ממני כל עשירותי!?"

"כל עוד תמכת בזושא בחשבך אותו לעני פשוט" השיב לו הרבי ר' זושא תשובה פולחת כליות, "הרי שגם מן השמים שלמו לך כמיתך והעשירו אותך בלי 'לבדוק בציציותיך', האם אכן ראוי אתה לעשירות או לא".

"אבל מאותו יום בו התחלתי להיות 'מבין' בצדקה, לדקדק ולחפש לעשות צדקה וחסד רק עם תלמידי חכמים חשובים דוקא, ממילא גם בשמים החלו לדקדק ולבדוק במעשיך, וכיון שמצאו שהנך אדם פשוט, נטלו ממך את העשירות והעבירוה לגוונים וחשובים ממך".

בעל הדברי חיים" ז"ע סיים את סיפורו באוזני בנו הרבי מגורליץ, והפטיר: "מבין אתה למה נתתי סכום כה גדול לאותו הלך פשוט?"

"כשאני אינני מדקדק עם העניים אזי גם למעלה אין מדקדקים אתי, אבל אם אחזר אחר עניים הגונים דווקא, הלא בשמים ידקדקו גם אתי".

יהי כך - אם לא תתן לו. יש לפרש, שכידוע שהקב"ה מתנהג עם בריותיו כפי שהם מתנהגים איש איש כלפי רעהו. ומי שמחפש חסרונות אצל חבירו מחפשים בשמים ג"כ חסרונותיו במעשיו. וכמ"ש (שבת קנא): כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים. כי מלת המחסד והצדקה שהוא עושה עם אחרים היא הקובעת בשמים דינו של אדם כלפי מעשיו שלו. וזה נרמז כאן, פן יהי דבר עם לבבך לאמר - שלא תלוונו ולא תתן לו צדקה מסיבות שונות שלך כלפיו, אז והיה בך חטא - ידקדקו בדיןך בב"ד של מעלה על

כל חטאך מיום היותך על האדמה, ומי אינו פוחד מזה, על כן נתן תתן לו ובגלל הדבר הזה יברכך ה' בכל מעשיך, ידונו אתך לפני משורת הדין ויוציאו דיך בחסד וברחמים.

(תורת מזהר"י)

וירשתם וישבתם בה ושמרתם לעשות את כל החוקים יש להקשות מדוע הזהירה התורה אחר ירושה וישיבה שישמרו את כל החוקים. וי"ל כיון דאיתא בחולין יז. שבמלחמת מצוה הותרה להם לאכול אפילו קדלי דחזירי. לכן הזהירה התורה שלאחר המלחמה יזכרו שהיה להם דוקא בשעת המלחמה. ועוד י"ל שיש מצוות שרק אחר ירושה וישיבה נתחייבו בהם, כגון: מצות ביכורים ועוד, לכן כתיב אחר וירשתם וישבתם בה, ושמרתם לעשות את כל החוקים' (תפארת יונתן)

לשום את שמו שם

יש לבאר, מה הלשון 'לשום' את שמו, היה לו לומר 'לשכון' שם, מה זה לשום את שמו. וי"ל דאסור להזכיר את שם ה' המפורש ורק הכהנים בביהמ"ק הותר להם, וזה המקום אשר יבחר ה' זה ביהמ"ק לשום את שמו דהיינו להזכיר את שמו במפורש.

(פנים יפות)

ושמחת בחיך - והיית אך שמח - ושמחתם לפני ה' (בפ' אמור)

יש כאן ג' פעמים שמחה, מושא"כ בשאר הימים טובים. וי"ל דבחג הפסח עדיין לא נלקטו כל הפירות ולא התבואה ובחג השבועות כבר נלקטו הפירות אבל לא נלקטו התבואה ולא נאספה לבית אבל בחג הסוכות איכא הכל שגם נלקטו הפירות והתבואה וגם הכל נאסף לבית אז שמחתם שלמה.

(תוס' הרא"ש)

כי בגלל הדבר הזה יברכך ה'

רש"י הק' דורש כאן: 'הדבר' לשון דיבר, שמקבל שכר על האמירה, שאם אמר ליתן צדקה ונאנס ולא השלים רצונו - מקבל שכר על האמירה. וי"ל עפי' הגמ' בב"ב ס. אמר ר' יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפיסו בדברים מתברך ב"א ברכות. אי"כ אם נתן פרוטה לעני וגם פייסו, מתברך בס"ה י"ז ברכות. וזה נרמז כאן, בגלל הדבר 'זהו' - גימטריא י"ז שיתברך ב"ז ברכות אם עשה שתיקה. (קול אליהו)

איש כמתנת ידו כברכת ה' א' אשר נתן לך

הקשה ה'נועם מגדים', איך זוכה האדם בנתינת צדקה לעני, והרי אינו שלו, שנאמר: 'לי הכסף והזהב'. ותיירץ, שהוא כמ"ש בפסחים ו: שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאה הכתוב כאילו הן ברשותו להתחייב עליהם, חמץ בפסח ובור ברשות הרבים. והרי מידה טובה מרובה ממדת פורענות, אז ודאי הצדקה אע"פ שהוא של ה' עשאה ה' כאילו הוא ברשותו. והנה כתיב בברכות לא. כתוב אחד אומר 'לה' הארץ', וכתוב אחד אומר 'והארץ נתן לבני אדם', ומתירץ, קודם הברכה הוא של ה' ואחרי שעושים ברכה - נתן לבני אדם. וכן כאן כתיב: איש כמתנת ידו, ואם תשאל, הרי זה לא שלו, אבל התשובה, 'כברכת ה' א' אשר נתן לך, שאחר שעשה 'ברכה' שייך כבר לאדם לכן מקבל שכר על נתינת צדקה.

(אמרי יצחק)

עוד י"ל איש כמתנת ידו, כפי שיעור נתינתו לצדקה כן ברכת ה"א כמ"ש חז"ל עשר בשביל שתתעשר.

(מהר"ם שיף סוף חולין)

השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך

ברש"י הק' חובא, על אדמתך אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל. יש להבין הטעם, מדוע רק על אדמתך צריך ליתן מתנות ללוי ולא בחו"ל. וי"ל כי כל השבטים נטלו חלק בארץ ישראל ורק שבט לוי לא נטל חלק, כדי שיהיו פנויים לעסוק בתורה, ואם גם שבט לוי היה מקבל חלק בא"י, היה נשאר לכל אחד חלק קטן יותר, נמצא שחלקו של לוי נמצא ביד הישראל לכן צריך הישראל לתמוך, וזה שייך רק בארץ ישראל שנתחלקה לשבטים אבל בחו"ל לא שייך הטעם הזה.

(בנין שלמה)

עשר תעשר את כל תבואת זרעך

מובא בתוס' תענית דף ט. מעשה באדם אחד שהיה לו שדה שעשתה אלף כור ונטל ק' כורין למעשר כל שנה ושנה, כשחלה למות, אמר לבנו: דע שהשדה שאני מוריש לך עושה בכל שנה אלף כורין, הזהר שתפריש ק' כור לשנה כאשר עשיתי, ומת העשירי הזה. בשנה ראשונה עשה בנו כאשר אביו אמר והפריש ק' כורין למעשר, לשנה הבאה אמר, דבר גדול כזה אני נותן לכהן - לשנה הבאה אין אני מפריש. ובכן בשנה הבאה נתמסר השדה ועשתה רק ק' כורין כמו כמות המעשר שנתן בשנה שעברה. באו אליו הקרובים בבגדי לבן ושמוחים, אמר להם: נראה לי שאתם שמחים בהפסד שלי. אמרו לו: אתה גרמת לעצמך, כי בשנה שעברה היית אתה בעה"ב והקב"ה הכהן כי נתת מעשר לעניים

ועכשיו שלא הפרשת היה הקב"ה בעה"ב ואתה נהיית כהן שעשה השדה רק עשירית מכל שנה. וזהו עשר תעשר את תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה, שאם לא תעשר שדך כהוגן לא יהיה לך אלא היוצא מן השדה כלומר לא יעשה שדך אלא מה שהיית רגיל להוציא למעשר.

(תוס' תענית ט)

עוד י"ל הרמז לזה, 'עשר' - תתן מעשר היום, ובזכות זה 'תעשר את כל תבואת זרעך' - שתהא מודת המעשר שלך, ככל תבואת זרעך שעשתה השנה - זה יהיה רק המעשר, כלומר: שיגדל לך עשר פעמים יותר בכל שנה ושנה.

(אור צדיקים מהב"י ז"ע)

עוד י"ל שאפילו שאנו רואים שאנשים נתנו מעשר ולא התקיים עליהם בשביל שתתעשר כי האמת הכוונה לאיזה עשיר השמוח בחלקו שנתן לו הקב"ה, וזה מתקיים בהנותנים מעשר כספים ושמוחים במה שבידם.

כ"כ עשיר ר"ת עינים שיניים ידיים רגלים. שהקב"ה ברא אותם שלמים צריך לשמוח בהם.

(בשם צדיקים)

עשר תעשר

תעשר ר"ת - חובת האדם על תבואתו - תרומה מעשר עני, מעשר שני, מעשר ראשון.

(להתעדן)

כי לא יחדל אביון מקרב הארץ

על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך וכו' לכאורה תיבת לאמר מיותר כאן, וי"ל בשלמא אדם שה' ברכו בממון יכול לקים מצות צדקה אבל מה יעשה עני ואביון אשר אין בידו ממון לתת לצדקה ואין יקיים מצוה זו, אבל נתנו חז"ל עצה 'גדול המעשה יותר מן העושה' הוא יכול להתרים אחרים למטות צדקה לעניים ונצרכים וזה כוונת הפסוקים 'נתון נתן לו כאשר התברכת בממון, אבל לא יחדל אביון מקרב הארץ' ואין יקיים הוא את המצוה על כן אנכי מצוך לאמר שתאמר לאחרים פתוח תפתח את ידך ותהיה אתה המעשה.

(סדר הדורות)

עוד י"ל, דהנה אמרו חז"ל (ב"ב צב): כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר נענה תחילה. ואם הוא מתבזה בעבור חבירו לקבץ לו אוכל בודאי שהוא זורעו לא יהיו נעזבים לבקש להם לעצמם. וזה 'אנכי מצוך לאמר' - לאחרים, ואז 'פתח תפתח את ידך' - יפתח לך מן השמים אוצרות השפע, לך ולבניך ולזרעך עד עולם, וגם כן סופי תיבות של 'פתוח תפתח את ידך' חת"ך, השם של הממונה על הפרנסה, כמ"ש: החותך חיים לכל חי.

(מהר"ץ דושינסקיא)

או יאמר שכאשר אדם נותן צדקה לעני מוטל עליו חובה גם לפייסו בדברים ולומר לו אל תעצב על מצבך שהרי העשירות הוא גלגל החוזר בעולם ובעזרת השי"ת תזכה במהרה לקיים בעצמך פתוח תפתח את ידך לאחריך.

ראה אנכי נותן לפניכם היום

חז"ל דרשו ראה אנכי - שבעשרת הדברות, ויש לבאר

דבריהם דהנה הקשו המפרשים איך אמר הפסוק 'היום ברכה' הרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא שהקב"ה שומר התורה וכתוב לא תלין פעולת שכיר וזה דוקא אם שכר בעצמו הפועל אבל אם ע"י שליח לא שייך לא תלין, ושאר המצוות נאמרו ע"י משה רבינו שהי' השליח אבל אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו ולכן שייך לא תלין, וזה הפירוש ראה אנכי שבעשרת הדברות שנאמר מפי הקב"ה בעצמו ולכן אנכי נותן לפניכם היום, בעוה"ז - ברכה. (ויגד יעקב)

כי יסית אחיך בן אמך

מדוע נקט הפסוק בן אמך ולא בן אביו? כי אביו אינו אחד אינם אוהבים זה את זה ועוניהם וא"ז על הנחלה משא"כ בן אמך אוהבים וא"ז.

(שם)

מדרש פליאה

עשר תעשר

איתא בחז"ל 'עשר תעשר ותמצא מזלך', פירושו הוא, עשר את המילה 'תעשר' דהיינו עשירית מאות ת' שווה מ', ועשירית מאות ע' שווה ז', ועשירית מאות ש' שווה ל', ועשירית מאות ר' שווה כ', וזה יוצא תיבת 'מזלך', שע"י המעשר ירבה המזל. (מהר"ש מבעלזא ז"ע)

עשר תעשר וכו'

איתא במדרש פליאה 'הדא הוא דכתיב אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאילה' והוא פלאי.

והנה אמרו חז"ל (שבת קט) עשר בשביל שתתעשר, שהצדקה גורמת לעשירות, והנה ההבדל בין תיבת 'עשר' (מעשר) לתיבת 'עשר' (עשירות), הוא רק בנקודה העליונה שעל השי"ן אם הנקודה בימין פירושה עשירות, ואם הנקודה בשמאל פירושה מעשר,

ובזה מבואר המדרש 'אם השמאל' דהיינו אם תשים הנקודה על השין מצד שמאל, ותעשר את תבואתך וכספך, אז 'ואימינה' אני ה' אקרא בימין דהיינו אשימה הנקודה של השין בצד ימין ותהיה עשיר, אך אם 'אימין' שתשים הנקודה בצד ימין ותרצה להיות עשיר ולא לתת מעשרות, כי אז 'ואשמאילה' אשים אני הנקודה על השין מצד שמאל דהיינו מעשר, וישיאר לך רק עשירית ממה שיש לך עכשיו, כדאיתא במדרש תנחומא י'.

(בינת נבונים)

וכן לב חכם לימינו הוא רואה את העשירות ולב כסיל לשמאלו הוא רואה רק שיחסר לו מה שיתן לכהן.

ובדבוקן

במס' שבת אמרו וכו' אפשר להתדבק בה' אלא ללכת אחרי מידותיו ויש להקשות ממש' סוטה דף ה. ת"ח צריך שיהיה בו שמינית שבשמינית של גמות הרוח, וקשה איך אפשר שיהי' לו ממדת הגאווה והרי ה' אמר ע"ז אין אני והוא יכול לדור במדור אחד וי"ל הכוונה דהנה שם הוי' במס' קטן הוא 8 וכאשר תכפיל אותו יתקטן ויהי' 7 ואח"כ תכפיל אותו עוד פעם יהי' מס' קטן 6 ואח"כ שוב תכפיל יהי' מ"ק 5 וכן הלאה וא"כ יהי' הפירוש שתקטן עצמך לגמרי שמיני שזה המ"ק של שם הוי' שבשמינית שתכפילו בעוד שמונה וכן הלאה.

(אהל ברך)

לעשות הישר בעיני ה' - בנים אתם לה"א

יש להבין הסמיכות בין שני הפסוקים במס' שבת פח: איתא כאשר משה רבנו ע"ה עלה לקבל התורה אמרו המלאכים 'תנה הו"ד על השמים' וביאר החיד"א שהייתה טענתם כי מגיע להם התורה כדין 'בר מצוה' הנלמד מפסוק ועשית הישר והטוב שזה מדת היושר אבל באמת אין זה טענה נכונה כי אמרו בגמרא שאם הבן של המוכר רוצה לקנות הדבר אז אין טענת בר מצוה וישראל נקראים בנים למקום וא"כ נפרכה טענת המלאכים, וזה שאמר כאן הפסוק כי תשמע בקול ה' א' לשמור כל מצותיו כי נתתי לך התורה ואע"פ שהיה התורה והמצוות מגיע לבר מצוה דהיינו המלאכים מצד לעשות הישר והטוב אבל זה לא שייך כי בנים אתם לה"א ולגבי בנים לא שייך דינא דבר מצוה.

(בני יששכר סיון-כג)

עשר תעשר - עשר בשביל שתתעשר

אני ראשון ואני אחרון

דרך העולם כאשר אדם מתעשר מתחיל לקנות רכוש להקל על חייו בעוה"ז ואחר שקנה כל מה שנראה לו

מתחיל ליתן גם לצדקה ואז אומר עליו השי"ת, אני אחרון, נזכרת בי בסוף ליתן למצוות צדקה ואם עשיר יורד מנכסיו דבר ראשון מפסיק את נתינת הצדקות וההוראות קבע למוסדות ואז אומר ה' 'אני ראשון' עכשיו נזכרת בי הראשון.

(מפי השמועה)

שבעת ימים תחוג וכו' והיית אך שמח

יש שואלים הרי ב'פ' אמור נאמר כל המועדות גם שמיני עצרת וכאן ג"כ נאמרו המועדות חוץ משמיני עצרת? ויש לתרץ עפ"י מש"כ הטור ששלוש רגלים הם נגד ג' אבות ואיתא בספח"ק ששמיני עצרת היא כנגד משה רבינו ולכן לא הזכיר חו"ט שלו מחמת ענותנותו - והאיש משה עניי מאוד.

(לב שמחה בשם אביו)

לא תתגודדו - למת

הרמז בזה, על מי שיש לו יאריצייט ויוצאים למוסף מביהכנ"ס לעשות מנין חוץ לביהכנ"ס, ומבטלין דין 'ברוב עם הדרת מלך', ומתפללים במהירות ואין עונים אמן כדבעי ושאר קלקולים וחושבים שעושים מצוה, ובאמת זה מצוה הבא בעבירה, והיינו ולא תתגודדו לעשות אגודות אגודות מנינים למת - בשביל יאריצייט על מת כי זה לא טוב לנשמה.

(להורות נתן)

ונתן לך רחמים ורחימך

י"ל למה אמר זאת אחר דין עיר הנידחת כיון שעשו מעשה רציחה שהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהתם ומעשה כזה מוליד טבע אכזריות בלב האדם לכן הבטיח ה' שישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנוול מכח המעשה, ורחימך - שכל זמן שהאדם מתנהג באכזריות כך יתנהג ה' עמו שאין מרחם אלא לרחמן.

(אוה"ח הק')

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וכו' פתח הכתוב בלשון יחיד 'ראה', וסיים בלשון רבים 'לפניכם' ואפשר שמרומז בזה מה שאמרו חז"ל (קידושין מ): לעולם יראה אדם עצמו כאילו הוא מחצה זכאי ומחצה חייב, וכל העולם כולו מחצה חייב ומחצה זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות וכו', עי"ש. נמצא, שהברכה של כלל ישראל נמצאת בידו של כל אחד ואחד מישראל. ולזה ירמוז הכתוב: 'ראה' בלשון יחיד, שאם יתבונן וידאג היחיד לקיום התורה והמצוות, על ידי זה 'אנכי נותן לפניכם' לפני - הכלל 'ברכה'.

(חתם סופר)

ואכלת לפני ה' אלוךך וכו' למען תלמד ליראה את ה' יש להבין איך יביא אכילת המעשר בירושלים לידי יראת שמים, אלא הנה ה' הבוחר בעם ישראל חפץ שיהיו כולם עוסקים בתורה ובמצוות, כי יודע ה' שרוב בני אדם נמשכים אחר החומר הגשמי, כמ"ש 'בשגם בני בשר' ולא יתנו נפשם בעמל התורה, ורצה ה' שידעו הכל את עניני התורה והמצוות, והיות שכל אדם רוצה לקבוע דירתו במקום ששם הוא רכישו וממונו, ולכן בהעלות כל שנה ושנה מעשר בקר וצאן וכו' מעשר שני בשנים א' ב' ד' וה', וכן נטע רבעי לירושלים, ששם הוא מקום התורה והחכמה והסנהדרין, ויאלל הוא שם הפירות, ובממון מעשר שני יקנה אוכל ויגשם שם בירושלים בין העוסקים בתורה והעבודה בבית המקדש, או הוא או אחד מבניו אשר יגור שם בקביעות, ויהיה ניזון מפירות הללו, ומתוך כך שרואה כל הניסים הנעשים בירושלים, יהיה לכל הפחות אחד מכל משפחה אשר יודע חלקי התורה והמצוות, ומלאה הארץ דעה את ה', והוא ילמד לכל שאר בני המשפחה ויחדיר בהם יראת שמים שנשפע ממקום קדוש ויהיה טופח על מנת להטפיע,

וזה הקשר בפסוק, 'ואכלת לפני ה' אלוךך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגך וכו' למען תלמד ליראה את ה' אלוךך כל הימים' וכנ"ל.

(ספר החינוך תמ"ה)